

Tipične obrambne strategije in strategije preiskovanja

Darko Maver*

»Zmagati brez boja je najbolje«
Sun Tsu

V teoretični kriminalistiki je obrambnim strategijam in strategijam preiskovanja namenjeno malo pozornosti. Pri proučevanju načinov zagovora storilcev kaznivih dejanj umora, ropa, posilstva in vloma avtor razčlenjuje tipične obrambne strategije, ki jih storilci razvijejo v skladu z zbranimi dokazi, preiskovalno situacijo, napakami preiskovalcev in drugimi dejavniki. Z upoštevanjem tipičnih strategij obrambe, ki se med preiskovanjem lahko spreminjajo, lahko preiskovalci in tožilci izdelajo ustrezne protistrategije preiskovanja in se s tem izognejo morebitnim napakam, ki izvirajo iz rutinskega dela ali nepazljivosti. Ker gre v predkazenskem in kazenskem postopku za konflikt med dvema strankama, so pri njegovem razreševanju uporabna tudi spoznanja o umetnosti vojskovanja.

UDK: 343.985.3:343.144

Ključne besede: kriminalistika, preiskovanje kaznivih dejanj, obdolženec, zasliševanje, strategije obrambe, kazenski postopek

UVOD

Običajno pravimo, da je namen predkazenskega in kazenskega postopka ugotoviti, ali je neka oseba storila kaznivo dejanje in ji nato (če je kazensko odgovorna) izreči ustrezno sankcijo. Vendar pa je oba postopka mogoče razumeti tudi kot **način razreševanja spora** med dvema strankama, ki poteka po določenih pravnih pravilih, pri čemer se v prvi fazi (preiskavi) oblikuje hipoteza o kazenski odgovornosti neke osebe (spor se torej vzpostavi), v fazi glavne obravnave pa se ta hipoteza preverja (spor se razrešuje).¹ Med strankama (domnevnim storilcem in policijo ter tožilstvom) je torej že od samega začetka postopka konflikt, ki se navadno vse bolj zaostruje in doseže svoj vrh na glavni obravnavi. Pri reševanju konflikta seveda ne gre za oborožen spopad oziroma kako drugo nasilno ravnanje (prav to je tudi bistvo kazenskega postopka), temveč za drugačne oblike medsebojnega tekmovanja, ki pa so za končni izid postopka lahko zelo pomembne ali celo usodne. Ni torej bojnega polja, kopij in mečev, trupel in ranjencev, so pa spopadi (verbalni) in so zmagovalci ter poraženci.

Ne glede na vrsto kazenskega postopka (kontinentalni, inkvizitorni ali angloameriški – kontradiktorni) v njem vedno nastopata (vsaj) dve strani z različnimi cilji in interesi ter različnimi sredstvi in možnostmi za zmago: storilec (osumljeni, obtoženi, obdolženi), ki želi oprostitev (oziroma sploh noče priti med osumljence), ter država (s svojimi represivnimi organi), ki zahteva obsodbo in kazen. Kljub razlikam v fazi adjudikacije (sojenja) gre v posameznih pravnih sistemih torej povsod za konfliktno situacijo, ki vsebuje določena razmerja, stališča in dejavnosti (taktike in strategije) udeležencev, da bi na ta način dosegli zmago in s tem razrešitev

spora. Tako je mogoče najti nekatere podobnosti s teorijo iger, s šahom, vojnimi igrami ipd., ki tudi zahtevajo določene strategije, taktike, manevre, ukane, napade in obrambe pa uporabo refleksivnega mišljenja, intuicije itd.

Po našem mnenju je torej mogoče govoriti o določenih obrambnih strategijah in strategijah preiskovanja, ki so med seboj povezane, njihovo poznavanje pa omogoča preiskovalcem učinkovitejše ukrepanje pri obravnavi konkretnih primerov. O tem ni veliko napisanega, zato bomo skušali prikazati predvsem nekatera izhodišča za nadaljnje razmišljanje in preučevanje. Temelj za razmišljanje o obrambnih strategijah je raziskava, ki smo jo opravili še v letu 1988.

Ker smo se v okviru prve študije² usmerili na ugotavljanje »**tipičnih strategij obrambe**« z gldj z vidika izjav domnevnih storilcev policiji, preiskovalnemu sodniku in sodišču, je namen tega prispevka prikazati »tipične obrambne strategije« s širšega zornega kota ravnanja obdolžencev in njihovih zagovornikov. To ravnanje je lahko usmerjeno v odkrivanje pravnih ali strokovnih napak in spodrsrljajev policije in tožilstva, v njihovo diskreditacijo, izničenje materialnih ali osebnih dokazov, iskanje olajševalnih okoliščin ali sprejemljivejšega motiva za dejanje, ipd. Takšne obrambne strategije je mogoče vnaprej predvideti in jim prilagoditi protistrategije preiskovanja, s tem pa obvarovati preiskovalce in državne tožilce pred napakami, ki jih kasneje ni več mogoče popraviti in ki izvirajo iz preveč rutinskega dela ali zanašanja zgolj na lastno intuicijo. Ob tem želimo opozoriti še na nekatere pojmovne opredelitve ter podati primerjavo reševanja konfliktov v sodnih postopkih z nekaterimi drugimi (zlasti vojaškimi) konflikti.

Uporabljen metodologija zajema poleg pregleda 100 naključno izbranih kazenskih spisov kaznivih dejanj umora, posilstva, ropa in velike tatvine, ki so jih obravnavala sodišča

* Darko Maver, doktor pravnih znanosti, izredni profesor za kriminalistiko, Visoka policijsko-varnostna šola, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana

¹ Več o tem glej: Zupančič, B. M.: Criminal Law: The Conflict and the Rules. s.50

² Maver, D.: Kriminalistični in kazenskopравни vidiki razgovora z domnevnim storilcem. 1988

v Sloveniji (in analize vseh izjav domnevnih storilcev teh dejanj, od prve izjave delavcem policije; prek izjav preiskovalnemu sodniku v preiskavi do izjav na glavni obravnavi oz. v pritožbi na sodbo.),³ še metodo analize primerov (case studies), intervju s policisti, kriminalisti, preiskovalnimi sodniki in sodniki, pregled strokovne literature ter metodo neposrednega in posrednega (preko časopisnih poročil) spremljanja tekočih primerov.

1. TIPIČNE OBRAMBNE STRATEGIJE

1.1. Pojem »tipične obrambne strategije«

Na pojem »**obrambna strategija**« je v nekdanji jugoslovanski kriminalistiki prvi opozoril Vlado Vodinec:⁴ Drugi kriminalisti o teh vprašanih niso pisali. Strategijo na splošno opredeljujejo kot »postopke in načine načrtovanja in vodenja vojaških operacij, vojne oziroma kot postopke in načine za doseg kakega cilja.«⁵ Obrambna strategija domnevnega storilca je torej osnovni način (usmeritev) pri doseganju svojega cilja, to je zavračanju obtožbe ali suma, da je storil kaznivo dejanje. Je rdeča nit, ki ji sledi, da bi v policijskem in kazenskem postopku dosegel zase čim bolj ugoden (to je razbremenilen) izid.

Zahodni pisci, ki so vendarle nekaj pisali o obrambnih strategijah, razlikujejo več vrst strategij. Tako npr. Glaser⁶ loči priznanje, izjavljanje v lastno korist in nevtralne izjave. Durkop⁷ deli obrambne strategije na dva skrajna pola: obdolženi priznava dejstva, ki ga obremenjujejo, ali pa jih povsem zanika. Med obema skrajnostima je široko področje možnih kombinacij. Sykes in Matza sta pisala o nevtralizacijskih tehnikah, Scott in Lyman pa ločujeta t.i. excuses in justifications.⁸ V prvem primeru se storilec sklicuje na različne okoliščine, ki dejanje racionalizirajo, pri drugem pa dejanje v celoti priznava, vendar zmanjšuje njegovo težo in negativno vrednotenje.

Še bolj neznan in redkeje uporabljen v strokovni kriminalistični literaturi je izraz »**tipične obrambne strategije**«. Izredno redko se pojavlja zlasti v zahodnoevropski in anglo-ameriški kriminalistiki.

Začetki uporabe pojma »tipične obrambne strategije« so dajo v rusko kriminalistično literaturo. Avtorji so izhajali iz obsežnih empiričnih raziskav. Tako npr. V.S.Burdanova piše o tipičnih verzijah obrambe in načinih njihovega preverjanja

pri kaznivih dejanjih umorov ali težkih telesnih poškodb.⁹ Pomen proučevanja tipičnih obrambnih verzij vidi v praktični izkušnji, da obrambnih verzij preiskovalci ne zaznajo vedno in jih ne vključujejo v načrt preiskovanja. Vse to je povezano z zaprekami psihološkega značaja. Tipične obrambne strategije bi morali zato vključiti v preiskovanje že na samem začetku predkazenskega in kazenskega postopka.

Tudi v naši raziskavi smo potrdili, da storilci v svojih zagovorih razvijejo tipične obrambne strategije, ki se spreminjajo glede na vrsto kaznivega dejanja, obseg in kakovost obremenilnih dokazov, pravni položaj domnevnega storilca, pretek časa, spretnost zagovornika, racionalizacijo dejanja in druge psihološke dejavnike. Temu kaže dodati še nekatere elemente, ki prav tako vplivajo na oblikovanje obrambne strategije, kot so npr.: kazenskopravna ureditev in njene pomanjkljivosti ali napake, strokovne napake policije, tožilstva, izvedencev in drugih udeležencev preiskovanja, razvoj in stanje kriminalistične vede in posameznih znanstvenih panog, odnos javnosti in podobno. Vse to (in še kaj) torej vpliva na izbor in uporabo določenih obrambnih strategij v konkretnem kazenskem primeru. Iz tega zornega kota so torej »tipične obrambne strategije« **temeljne usmeritve, ki jih domnevni storilci (osumljenci, obdolženci, obtoženci) uporabljajo v predkazenskem in kazenskem postopku, da bi dosegli oprostitev ali zmanjšali kazensko odgovornost (in sankcije), ki temelji na generalizaciji določenega števila primerov iste vrste.**

1.2. Vrste tipičnih obrambnih strategij

Na podlagi pregleda in analize kazenskih spisov pravno-močno končanih zadev za kazniva dejanja umora, posilstva, rop in velike tatvine (vloma) ter pregleda in spremljanja drugih kazenskih postopkov v Sloveniji in v tujini (pri čemer gre tako za obsojene kot tudi za oproščene osebe), smo klasificirali tipične obrambne strategije. Klasifikacija obsega (vendar ni izključno omejena na) :

– **zanikanje kaznivega dejanja (oz. zatrjevanje nedolžnosti),**

– **sklicevanje na procesne napake v predkazenskem ali kazenskem postopku,**

– **zmanjševanje pomena dejanja, iskanje olajševalnih okoliščin, milejšo pravno kvalifikacijo, prispevek žrtve ali tretjih oseb,**

– **sklicevanje na neprištevnost ali bistveno zmanjšano prištevnost,**

– **zavlačevanje postopka,**

– **priznanje dejanja, a sklicevanje na »višje cilje« in druge atipične oblike obrambe.**

⁹ Burdanova, V.S.: Tipične verzii zaščity i ih proverka po delam ob ubistvii i tjažkyh telesnyh povreždenijah, s.57

³ Več o tem glej: Maver, D.: Defence Strategies and Techniques of Interrogation: results of Empirical Research, s.332-333.

⁴ Vodinec, V.: 1987, s.63

⁵ Slovar slovenskega jezika

⁶ Glaser, cit. po Vodinec, 1987, s.63

⁷ Durkop, cit. po Vodinec, 1987, s.63

⁸ Po Vodinec, prav tam

Storilci (in nedolžni) lahko vztrajajo pri eni od omenjenih obrambnih strategij, lahko pa jih med postopkom tudi spreminjajo (menjajo, združujejo) glede na konkretno dokazno in preiskovalno situacijo ali na druge pomembne okoliščine. Ugotovili smo, da se tipične obrambne strategije domnevnih storilcev spreminjajo pri zaslišanju pred različnimi državnimi in sodnimi organi (policijo – uniformirano in kriminalistično, preiskovalnimi organi, razpravljajočim senatom, pritožbenim organom), spremembe izjav pa gredo praviloma v njegovo korist.¹⁰ Tako se npr. domnevni storilec nenadoma bolje spominja podrobnosti o dogodku izpred več let, ki so mu v korist, pozablja pa obremenilna dejstva, ki jih je že izpovedal, spreminja strategijo, ker se pojavljajo novi dokazi, ki prejšnje strategije in taktike zagovora postavljajo na laž, ali ker se že izvedeni dokazi pokažejo kot nezanesljivi ali dvomljivi, spremeni strategijo, ker vidi, da dotedanja ni uspešna, zato jo zamenja za ustrežnejšo itd..

Treba je tudi upoštevati, da lahko domnevni storilci hkrati uporabljajo več kompatibilnih obrambnih strategij hkrati, da bi tako še podkrepili svojo nedolžnost. Taki primeri pravzaprav niti niso posebna redkost, so pa zato izjemni primeri, ko se storilec ne more prav odločiti, kakšno obrambno strategijo bi sploh izbral (in ali bi se sploh zagovarjal). V nadaljevanju bomo nekoliko podrobneje prikazali posamezne vrste teh strategij.

1.2.1 Znikanje kaznivega dejanja (zatrjevanje nedolžnosti)

Storilci (vsaj na začetku preiskovanja) najpogosteje izberejo tako strategijo, da zanikajo kaznivo dejanje, bodisi z utemeljitvijo ali brez utemeljitve. Zgolj verbalno zatrjevanje, da osumljeni dejanja ni storil, brez kakršne koli utemeljitve, je bolj redko, saj je neprepričljivo. Zato storilci pogosteje uporabljajo **strategijo alibija, strategijo zavračanja materialnih ali osebnih dokazov, strategijo sklicevanja na "teorijo zarote"** ali se **izgovarjajo na silobran, nesrečo in podobno**.

Eden najmočnejših in najpomembnejših indicev v kriminalistiki je navzočnost na kraju dejanja. Storilec je moral biti prisoten na kraju dejanja, ko je deloval, zato so sumljive vse osebe, ki so se tam nahajale. Indic je kot posredni dokaz še posebno pomemben tedaj, kadar je ugotovljena navzočnost na kraju dejanja v času, ko je bilo dejanje storjeno. Pogoj za takšen dokaz pa je nesporno ugotovljen čas storitve dejanja in čas navzočnosti osumljenca.¹¹

Alibi je dokaz navzočnosti neke osebe na nekem drugem kraju (torej ne na kraju dejanja) v času, ko je bilo storjeno

¹⁰ Maver, D.1996, s.335-337.

¹¹ Več o tem glej: Maver, 1997, s.172-174, Vodinec, V.: Kriminalistika, s. 230-242

kaznivo dejanje. Pomeni torej razbremenilni dokaz. Ker človek ne more biti ob istem času na dveh različnih krajih, dokazan alibi nesporno dokazuje, da oseba ne more biti storilec dejanja (lahko pa je kako drugače povezana z dejanjem – kot pomagač, napeljevalec ipd.). Od tod seveda velik interes in prizadevanje storilcev, da si zagotovijo in dokažejo alibi. Resničen alibi je zato najpomembnejši razbremenilni dokaz za osumljenca. Kakorkoli močni so že obremenilni dokazi zoper njega, jih lahko izniči z alibijem.

Na tem mestu nas alibi zanima predvsem z vidika obrambne strategije domnevnega storilca. Pri tem je pomembno, da osumljenec pri tem uporablja posebno taktiko zavlačevanja. Na alibi se namreč **prične sklicevati šele kasneje** v postopku, ko od dejanja že mine več časa, ko spomin prič blede, ali ko se lahko dogovori za potrditev lažnega alibija. Po tednih, mesecih ali celo letih od storitve dejanja je namreč zelo težko preverjati zanesljivost alibija, zato ga storilec namenoma ne omenja že ob prijetju ali v policijskem oz. predkazenskem postopku, pač pa se nanj »spomni« šele kasneje, včasih celo na glavni obravnavi. Po načelu »in dubio pro reo« je sodišče v dvomu dolžno ravnati v korist obtoženca tudi glede alibija. (Strategijo alibija je neuspešno uporabil npr. O.J.Simpson – v času dejanja naj bi se s taksijem peljal na letališče, pri nas pa Kristjan Kamenik – tudi v tem primeru sodišče alibija ni upoštevalo, ker so ga zagotavljali sorodniki obtoženca.)

Materialni dokazi oz. »neme prič« dejanja postajajo vse pomembnejši pri odkrivanju, preiskovanju in dokazovanju kaznivih dejanj. Z razvojem znanosti in tehnike se odpirajo nove možnosti kriminalistične identifikacije ter povečuje zanesljivost, kakovost in uporabnost zbranih dokazov. Uvedba DNK analize v kriminalistično prakso je zagotovo najpomembnejši dosežek kriminalistične identifikacije od sprejetja prstnih odtisov dalje. Najsodobnejše tehnične naprave omogočajo analiziranje mikrokoličin najdenih sledi in identificiranje novih snovi.

Sledovi in drugi materialni dokazi, ki jih je storilec pustil ali odnesel s kraja dejanja, so lahko usodni za njegov položaj v predkazenskem in kazenskem postopku, zato je razumljivo, da skuša spodbijati njihovo dokazno vrednost bodisi s **poudarjanjem nestrokovnosti in napak** pri iskanju in zbiranju dokazov, bodisi z opozarjanjem na **nezanesljivost** uporabljenih metod pri njihovi analizi, ali **pristranskost** pri podajanju izvedenskih mnenj. Obrambna strategija domnevnega storilca je torej, da poskuša **razvrednotiti materialne dokaze**.

To je včasih dokaj preprosto zaradi površnega ali nedoslednega dela kriminalistov pri iskanju, zavarovanju, odvzemanju in prenašanju sledi s kraja dejanja oziroma napak pri njihovi obdelavi in analizi. To je najbolje dokazal primer O.J.Simpson. Težko bi namreč našli zadevo, kjer bi bili materialni dokazi tako močni in obremenjujoči za obtoženca in kjer bi obramba vendarle uspela izpodbiti njihovo dokazno vrednost in doseči oprustitev. Obrambno strategijo so opre-

delili z »mantro« zagovornikov – »okuženo, kompromitirano in podkupljeno« (contaminated, compromised, corrupted), oz. »smeti noter, smeti ven« (garbage in, garbage out) in z opozorilom, da niso bili izpolnjeni trije pogoji za uspešno opravljanje ogleda kraja dejanja: sodelovanje, komuniciranje in koordinacija (cooperation, communication, coordination).¹² Celoten ogled kraja dejanja je bil površen in zmeden, kriminalisti so se vedli kot »otroci v trgovini s slaščicami, ki tekajo od enega bombona do drugega«,¹³ za to pa nista bila odgovorna le navzoča kriminalistična tehnika, temveč predvsem podcenjujoč odnos policijskega oddelka mesta Los Angeles (LAPD) do materialnih dokazov in do kriminalističnega strokovnega in izvedenskega dela.

Zadeva O.J.Simpson je imela pomembne posledice ne le za delo policistov v ZDA, temveč tudi drugod po svetu. Vedno več odvetnikov je namreč pričelo uporabljati strategijo razvrednotenja materialnih dokazov in iskanja napak v kriminalističnem delu. Tudi v Sloveniji je prišla ta strategija do posebnega izraza v zadevi »Tekachevo« zoper obtoženega Kristjana Kamenika.¹⁴ Kljub nevšečnostim in težavam, ki jih odvetniki s takšno strategijo povzročajo obtožbi, pa je treba upoštevati tudi pozitivno stran tovrstnih prizadevanj, saj je to pritisk na policijo in kriminalistično službo, da delata strokovno, vestno in temeljito.

Tudi izjave očitovcev, oškodovancev in drugih prič so lahko zelo obremenilne za domnevnega storilca, zato je tedaj strategija obrambe usmerjena v **razvrednotenje osebnih dokazov**. Priče se motijo, lažejo, so pristranske ali maščevalne, si izmišljajo dejstva ali napačno zaznavajo dogodke, zato njihovim izjavam ne gre vedno verjeti. Še več, raziskave kažejo, da so napačne prepoznave in lažna pričanja dosti bolj razširjena kot običajno menimo. Izjemno pomembna je ugotovitev, da je bil v ZDA od leta 1976 dalje na vsako sedmo izvršeno smrtno obsodbo (486 jih je bilo) odkrit eden na smrt obsojeni storilec, ki je bil v resnici nedolžen!¹⁵ To pomeni skoraj 70 napačnih obsodb!

Tudi najnovejši podatek, da so v zvezni državi Illinois od leta 1977 dalje izvršili smrtno kazen zoper 12 nedolžnih obsojencev, je zastrašujoč!¹⁶ Razlogi za to so bili tako v lažnih pričanjih ali napačnih prepoznavah kot tudi v izsiljenih priznanjih ter napakah pri oceni materialnih dokazov.

Tovrstno strategijo obrambe je zaslediti v številnih sodnih primerih tako doma kot v tujini. Pri tem gre lahko za od-

krivanje resničnih napak ali nedoslednosti v izjavah prič, ali pa za grožnje, s katerimi želijo storilci vplivati na pričevanje obremenilnih prič. Takšno strategijo je uporabila obramba npr. v zadevi Tima McVeigh-ja, ki je bil obsojen za bombni atentat v Oklahoma Cityju.¹⁷ (Podobno je bilo pri nas v zadevi »Tekachevo«, kjer so v času kazenskega postopka priči tožilstva, Jožetu Kobaletu, grozili, zato je odstopil od pričanja na glavni obravnavi ter v sojenju t.i. »gorenjski heroinski navezi«.)

V zvezi z zanikanjem dejanja je zanimiva tudi **obrambna strategija s t.i. teorijo zarote** (conspiracy theory). Ko domnevemu storilcu ne preostane drugega, saj so dokazi neovrgljivi, prikazuje svoj položaj kot zaroto, ki so jo pripravili drugi, da bi ga spravili s poti ali prikrili lastno kaznivo dejanje. Obtoženi trdi, da je zgolj žrtev načrta profesionalnih storilcev, tajnih vladnih služb ali tujih obveščevalnih agencij, ki so dejanje storili, nato pa sledove in dokaze priredili tako, da obremenjujejo njega. Že pri atentatu na predsednika Johna F.Kennedyja so mnogi iskali prave storilce v mafijjskih vrstah ali celo v ameriški obveščevalni službi. Tudi pri uboju predsedniškega kandidata, Ivana Krambergerja, je obramba skušala pripisati dejanje neznanemu tretjemu storilcu, ki naj bi poleg obtoženega Rotarja istočasno streljal na Krambergerja.¹⁸ Celo v zadevi O.J.Simpson je obramba uporabila tudi to strategijo, ko je skušala prikazati, da so bile na kraju dejanja še nekatere osebe, ki so v resnici storile oba umora.¹⁹ Na teorijo zarote se je (med ostalimi strategijami) skliceval tudi Timothy McVeigh.²⁰ (Pravo teorijo zarote je lepo prikazal Harrison Ford v filmu »Begunec«.)

Posebna strategija obrambe, ki je povezana z zanikanjem storitve kaznivega dejanja, je **sklicevanje na nesrečo ali silobran**. V teh primerih domnevni storilec dejanje prizna, vendar trdi, da ni šlo za kaznivo dejanje, temveč za nesrečo oziroma je dejanje storil v silobranu ali skrajni sili. Primer obrambe s sklicevanjem ne nesrečo, ki je bila uspešna, je zadeva britanske varuške Woodward, neuspešne pa umor soproge, ki ga je na Bledu storil Primož Košir.²¹ Pogosti so tudi primeri sklicevanja na silobran, zato je zelo pomembno, da preiskovalci že od začetka upoštevajo možnost uporabe tovrstne obrambne strategije kasneje v postopku. Naša raziskava je pokazala, da se storilci včasih šele na glavni obravnavi sklicujejo na silobran, pri čemer velikokrat v predkazenskem in kazenskem postopku stopnjujejo vlogo in prispevek žrtve k dejanju, na koncu pa prevalijo nanj vso odgovornost.²²

1.2.2. Sklicevanje na procesne napake

Z demokratizacijo družbe, varovanjem človekovih pravic, poudarjanjem pravne države, uvajanjem kontradiktornosti in

¹² Ogle, s.54 in s.11.

¹³ Prav tam, s.7

¹⁴ Glej npr. Napačno ugotovili položaj ključne sledi, Delo, 19.11.1999, »Preiskava kriminalistov ima nekaj vrzeli«, Delo, 8.10.1998, itd.

¹⁵ Glej: The wrong men on Death Row. U.S.News &World Report, Nov.9, 1998

¹⁶ »Usmrtili 12 nedolžnih«. Delo, 6.2.2000, s.5

¹⁷ Glej članek, Time, March 31,1997

¹⁸ Glej: Mladina: »To je bil političen proces«, september 1992

¹⁹ Glej: Ogle, podobno Bugliosi.

²⁰ Time, April 15,1996

²¹ Glej: »Dokler naju smrt ne loči.«, Mladina, 27.9.1994

²² Maver, 1988

drugih elementov angloameriškega prava v naš kazenski postopek se je bistveno povečala tudi zahteva po zakonitosti vseh dejanj v predkazenskem in kazenskem postopku. Dоследno spoštovanje pooblastil in pravnih okvirov za izvajanje (zlasti) preiskovalnih dejanj pa je mogoče zagotoviti le, če nezakonito ali nepravilno opravljena dejanja izgubijo svojo procesno (dokazno) vrednost. Velja naj torej doktrina »sadeža zastrupljenega drevesa«, ko so nični vsi dokazi, ki izvirajo iz nezakonitega ravnanja policije ali preiskovalnih sodnikov, ne glede na njihovo spoznavno (gnoseološko) vrednost oz. njihovo resničnost. S tem pa postane pomembna obrambna strategija **iskanje in dokazovanje procesnih napak**.

Nezakonito ali napačno opravljena preiskovalna dejanja (hišna ali osebna preiskava, ogled kraja dejanja, prepoznavna, soočenje, odvzem prostosti, zaslišanje, ipd.), **uporaba prikritih preiskovalnih ukrepov brez ustreznega soglasja, napeljevanje k storitvi kaznivega dejanja (entrapment), kršenje pravic osumljenca oz. obdolženca v postopku in druga podobna dejanja** so razlog za izločitev teh dokazov in zato tudi priljubljena obrambna strategija storilcev. Seveda v tej strategiji ne gre zgolj za prizadevanja storilcev, da bi si z lažnim sklicevanjem na procesne napake in pomanjkljivosti pridobili strateško prednost v kazenskem postopku, temveč predvsem za opozarjanje na resnične zlorabe in napake, ki jih storijo preiskovalci zlasti v predkazenskem postopku in ki imajo lahko pomemben vpliv na verodostojnost dokazov.

Taki primeri tudi pri nas niso izjema, zato je marsikatera pritožba upravičena. Po drugi strani pa je iskanje procesnih napak dobro opozorilo preiskovalnim organom, naj ne ravnaajo nezakonito in nekorektno, saj tako pridobljeni dokazi ne bodo uporabni v dokaznem postopku. Sodna praksa obsega kar dosti primerov nezakonito opravljene hišne preiskave (brez navzočnosti prič, brez opravljenega zapisnika, s kršitvijo drugih določb ZKP),²³ sodne prepoznavne (najprej se opravi t.i. kriminalistična prepoznavna, nato pa še sodna prepoznavna), odvzema prostosti (brez ustreznih opozoril na pravice), zaslišanja (s postavljanjem sugestivnih vprašanj, preslepitvijo ali uporabo drugih prepovedanih metod zaslijanja), ogleda kraja dejanja (kot operativno taktičnega in ne preiskovalnega dejanja) in drugih preiskovalnih dejanj, ki imajo za posledico izločitev najdenih materialnih dokazov. (Na napačno opravljeno policijsko prepoznavo se je npr. skliceval v svoji obrambi Sabri Džeka v zvezi z obtožbo za bančni rop v Ljubljani 19.3.1999).²⁴

Izsiljena ali z zvijačo pridobljena priznanja so pomemben vir sodnih zmot, po drugi strani pa tudi razlog za razveljavitev resničnih izjav. Pri nas imajo manjši pomen, ker izjave osumljenцев policiji v predkazenskem postopku tudi

sicer nimajo dokazne vrednosti, vendar jih tudi ne gre zamenjati. Še zlasti tedaj, ko obtoženci na glavni obravnavi izpodbijajo izjave, ki so jih dali na zaslišanju pri preiskovalnem sodniku, z utemeljitvijo, da so jih dali zaradi prisilnega ali drugače nezakonitega ravnanja policije! Tak način obrambe so uporabili v Celjski heroinski združbi.²⁵

Največ primerov obrambne strategije sklicevanja na procesne napake pa je zaslediti pri uporabi t.i. **prikritih preiskovalnih ukrepov**, zlasti pri navideznem odkupu predmetov ali navideznem podkupovanju. Tu gre za **sklicevanje na napeljevanje (entrapment)**, ki naj bi ga zagrešili policijski provokatorji, ali celo za akcijo, ki jo je v celoti organizirala policija. (Tak je že prej omenjeni primer celjske heroinske združbe, kjer je obramba trdila, da je policija v celoti zrežirala proces oz. naj bi šlo za maščevanje policistov).²⁶ Klasični primer tovrstnega napeljevanja, ki je bil tudi razlog za oprostitev obtoženca, je primer avtomobilskega proizvajalca Johna DeLoreana, ki ga je FBI zvalil v trgovino s kokainom, ker je vedel za njegove finančne težave. Tudi pri nas se v zadnjem času preprodajalci ali tihotapci mamil vse pogosteje zagovarjajo s sklicevanjem na policijsko provokacijo. To strategijo včasih dopolnjujejo z dokazovanjem nezakonitosti uporabe prikritih preiskovalnih metod (tajno zasledovanje, tajno prisluškovanje ipd.), ki so bile uporabljene v drugi državi (sicer v skladu z zakonodajo te države, ki pa ni povsem identična z našimi predpisi). To je vsekakor problem, ki ga bo treba v prihodnosti še ustrezno rešiti.

1.2.3 Zmanjševanje pomena dejanja, iskanje olajševalnih okoliščin ipd.

Če ni sporno, da je bil domnevni storilec na kraju dejanja oz. da je dejanje dejansko storil, se obrambne strategije usmerijo v zmanjševanje teže dejanja ali kazenske odgovornosti, iskanje sprejemljivejših motivov za dejanje, povečevanje prispevka žrtve ali tretjih oseb ter na iskanje olajševalnih okoliščin. To so po eni strani taktike, ki jih uporabljajo preiskovalci pri zaslišanju osumljenca, da bi tako hitreje pridobili njegovo priznanje, po drugi strani pa storilci sami kasneje v fazi kazenskega postopka pričenjajo uporabljati tovrstno obrambno strategijo.

Storilec skuša npr. **zmanjšati težo dejanja ali svojo odgovornost** s prikazovanjem prispevka žrtve ali tretjih oseb k nastanku kaznivega dejanja, česar prej v postopku ni omenjal. Pri tem je kar nekako pravilo, da se vloga žrtve v etiogenezi kaznivega dejanja med kazenskim postopkom nenehno povečuje in sega od začetnega prikritega napeljevanja do končne obtožbe, da je pravzaprav ona odgovorna za celotno dejanje. To smo večkrat ugotovili tudi v naši raziskavi. Podobno storilci iščejo tudi druge olajševalne okoliščine, ki zmanjšu-

²³ Glej npr. Šinkovec, J.: Še o hišni preiskavi«, Pravna Praksa, leto 2000, št. 4

²⁴ »Obtoženca trdita, da z ropom nimata nič«, Delo, 28.10.1999

²⁵ »Policija zrežirala proces?« Delo, 17.11.1999

²⁶ »Celjska heroinska združba«, Delo, 17.11.1999

jejo težo dejanja ali odgovornosti, čeprav je ne izključujejo (npr. opitost, omamljenost, sprejemljivejši motivi za dejanje, težke razmere storilca, itd.) Predvsem odvetniki pa skušajo prikazati milejšo pravno kvalifikacijo dejanja glede na dejstva, ki so sporna ali ne dovolj dokazana.

1.2.4 Sklicevanje na neprištevnost ali bistveno zmanjšano prištevnost

Vprašanje neprištevnosti ali bistveno zmanjšane prištevnosti sodi sicer v pristojnost izvedencev psihiatrične stroke, vendar na to okoliščino dostikrat prvi opozarjajo zagovorniki (včasih celo brez soglasja samega obtoženca). Tako je npr. zagovornik enega najbolj znanih slovenskih morilcev, Silva Morgana, poudarjal njegovo neprištevnost, medtem ko se je sam zgovarjal na »teorijo zarote«. ²⁷ Še zlasti pogosta je strategija uporabe instituta bistveno zmanjšane prištevnosti. Tedaj storilci ponavadi izjavljajo, da se »ničesar ne spominjo«, da se jim je med dejanjem »vse zameglilo« idp.

(Zanimivo strategijo obrambe je izbral zagovornik Metoda Trobca, ki mu sklicevanje na neprištevnost ni uspelo, zato je navajal, da so za dejanje krivi zdravniki, ki so Trobcu med zdravljenjem z elektrošoki »vzeli dušo«, poleg tega pa je navajal povsem neverjetne razloge za smrt vsake od žensk.) ²⁸

Sklicevanje na neprištevnost je pogosto predvsem pri serijskih in drugih patoloških morilcih. (Tako sta se npr. na »ukaz od boga« sklicevala serijska morilca David Berkowitz t.i. Son of Sam ter Peter Sutcliff oz. Yorkshirski razparač.) ²⁹ Po drugi strani pa so primeri, ko storilec dejanj, ki očitno kažejo na duševno motnjo, ne želijo uporabiti te obrambne strategije. (Primer Theodor Kaczynski t.i. Unabomer, ki je leta pošiljal bombne pošiljke na različne naslove in s tem protestiral proti sodobni družbi, se ni odločil za obrambo z neprištevnostjo, čeprav bi se lahko.)

1.2.5 Zavlačevanje postopka, povečevanje dejanja in sklicevanje na »višje cilje« ter druge atipične oblike obrambe

V zadnjem času lahko spremljamo kar nekaj procesov, kjer obramba s takšnimi ali drugačnimi manevri skuša zavlačevati postopek. Predlogi za zaslišanje vedno novih prič in izvedencev, za opravljanje novih preiskovalnih dejanj, opravičila odsotnosti ključnih prič (pa tudi obtoženca samega) zaradi zdravstvenih in podobnih razlogov, nimajo vedno namena temeljito razčistiti dejansko stanje, marveč zavlačevati postopek.

Čeprav gre za navidez nelogično ravnanje, saj je obtoženi običajno v priporu in podaljševanje postopka ni v njegovo korist, pa podaljševanje postopka in navajanje novih argumentov in predlogov vzbujata dvom v trdnost zbranih dokazov ter njihovo prepričljivost. Hkrati blede tudi spomin na samo dejanje (v javnosti in pri udeležencih postopka) in njegovo resnost oz. družbeno nevarnost, kar je vsekakor v korist obtožencem.

V posameznih primerih storilec ne želi zanikati dejanja, temveč namesto tega povečuje svoje dejanje in se z njim postavlja. Takšni primeri so pogosti pri terorističnih kaznivih dejanjih in pri drugih pobojih, ki so posledica sovraštva do družbe. Tipični primeri so npr. bombni napad na World Trade Center v New Yorku, za drugo vrsto dejanj pa množični poboj dijakov na gimnaziji Columbine v državi Colorado, ki sta ga storila dijaka Dylan Clebert in Chris Harris ter o svoji nameri predhodno posnela video kaseto s sporočilom javnosti. ³⁰

2. OBRAMBNE STRATEGIJE IN STRATEGIJE PREISKOVANJA

2.1. Pojem "strategije preiskovanja"

Podobno kot s pojmom »obrambne strategije« tudi v zvezi s »strategijami preiskovanja« v kriminalistični literaturi ni zaslediti podrobnejših razčlemb in opredelitev. Pojem se uporablja redko, večpomensko in brez natančnejše vsebine. Brent Turvey npr. v svoji najnovejši knjigi Criminal Profiling sicer uporablja izraz »preiskovalna strategija« (Investigative Strategy), vendar ga ne opredeljuje, v poglavje s tem naslovom pa uvršča razpravo o pomenu stvarnih dokazov pri preiskovanju, pa o intuiciji, različnih analitičnih tehnikah (ViCAP, ViCLAS.), skratka o nekaterih metodah ali orodjih preiskovanja. ³¹ Glede na to, da pisec kasneje govori tudi o »strategiji sojenja« (Trial Strategy) pa je vendarle očitno, da loči med strategijami preiskovanja oz. kriminalističnimi strategijami in strategijami na glavni obravnavi.

Sicer pa je v kriminalistični literaturi (zlasti nemški) dosti bolj razširjen pojem »kriminalistična strategija«, ki ga je uporabil Julier že leta 1927, kasneje pa ponovno uveljavil Schaefer leta 1974. ³² Čeprav gre pri tem večinoma za razumevanje kriminalistične strategije v širšem, strateškem pomenu, kot »širše načine uresničevanja kriminalitetne politike s policijskimi silami«, se vanje vključuje tudi t.i. »operativna kriminalistična strategija«, ki se nanaša na preiskovanje posameznih kriminalističnih primerov. ³³ Kube in sodelavci pojmujejo »kriminalistično strategijo« celo kot tretjo, samostojno

²⁷ »Smrt za pet nasilnih smrti.« Nedeljski Dnevnik, 23.5.1982

²⁸ »Tožilec predlaga najstrožjo kazen, obramba pa oprostitev.« Delo, 21.11.1980

²⁹ »Sam told me so!«, Time, 22. Avgust 1977

³⁰ Gibbs in Roche: The Columbine tapes. Time, 20 december 1999

³¹ Turvey, B. s.209-221

³² Schaefer, H.: Voraussetzungen einer rationalen Kriminalstrategie.

³³ Kube, idr. Kriminalistik, Band 1, s.3

vejo kriminalistike³⁴ in pri tem razlikujejo »teoretično« in »operativno« strategijo. Po drugi strani pa (sicer bolj mimogrede) omenjajo tudi »preiskovalne strategije« (Ermittlungsstrategien), katerih cilj je izboljšati preiskovanost konkretnih kaznivih dejanj.³⁵ V tem smislu gre torej za istovetenje z »operativno strategijo«, ki se prav tako nanaša na preiskovanje posameznih primerov.

Tako pridemo do vprašanja, kako ločiti med operativno (kriminalistično) strategijo oz. strategijo preiskovanja ter kriminalistično metodiko ter kriminalistično taktiko, ki sta tudi posebni veji kriminalistike? Kube meni, da so meje zbrisane, zato natančna razmejitev ni mogoča.³⁶ Mi menimo nekoliko drugače. Če je razmerje med teoretično strategijo in operativno strategijo odnos med splošnim in konkretnim, je tudi delitev med teoretičnimi vidiki strategije preiskovanja in njeno uporabo v praksi odnos med splošnim in konkretnim. **Strategijo preiskovanja torej lahko vključimo v kriminalistično taktiko**, saj pomeni izbiro ustreznega pristopa preiskovanja in je torej del načrtovanja preiskovanja in sestavljanja verzij, kar sta nedvomno področji kriminalistične taktike.

V preiskovalni praksi bodo kriminalisti v okviru načrta preiskovanja upoštevali tudi tipične obrambne verzije storilcev in skladno s tem predvideli temeljne usmeritve oz. strategije preiskovanja. Strategije so torej eno od orodij za uspešno izvajanje preiskovanja in obtožbe.

2.2 Vsebina in metode strategije preiskovanja

Kriminalistična taktika in metodika dajeta napotke, kako odkrivati, preiskovati in dokazovati kazniva dejanja. Kriminalistična taktika opredeljuje splošne taktične postopke preiskovanja (zbiranje obvestil, sestavljanje verzij, načrtovanje preiskovanja, zaslišanje, ogled kraja dejanja, rekonstrukcija, indicialna metoda, operativna in preiskovalna dejanja, tipologija storilcev kaznivih dejanj, modus operandi, ipd.), kriminalistična metodika pa združuje taktična načela in spoznanja kriminalistične tehnike v napotke za preiskovanje konkretnih vrst kaznivih dejanj. V ta namen uporabljajo vse splošne metode in sredstva, ki veljajo za reševanje problemov (znanstvena metoda: opredelitev problema, zbiranje podatkov, postavitev hipotez, preverjanje hipotez, razlaga rezultatov in sklepi), o čemer smo obsežneje pisali na drugem mestu,³⁷ pa tudi posebne metode in sredstva, ki so značilne za kriminalistiko.

³⁴ Prav tam. Pri tem je zanimivo, da nemški pisci uporabljajo dva izraza »Kriminalstrategie« in »kriminalistische Strategie« pri čemer gre po našem mnenju za identična pojma, vendar zaradi tega lahko nastanejo pri prevajanju v slovenščino tudi določene težave. Tako npr. Bundeskriminalamt (BKA) običajno prevajamo z »Zvezni kriminalistični urad«, medtem ko »Kriminalpolitik« razlagamo kot kriminal(itet)no politiko.

³⁵ Prav tam, s. 138

³⁶ Prav tam, s. 3

³⁷ Več o tem glej: Maver, Kriminalistični spoznavni proces, s. 87-97, podobno tudi Turvey, s. 31.

Ker so ta vprašanja že dovolj obdelana v strokovni literaturi, jih ne bomo ponovno načenjali. Z vidika strategije preiskovanja pa so pomembna tudi naslednja vprašanja oz. predvidevanja, ki jih morajo upoštevati preiskovalci:

– kako se bo osumljeni (obdolženi) branil med nadaljnjim postopkom (tipične verzije obrambe)

– kje so šibke točke njegove obrambe

– kje so najmočnejše točke obrambe

– kje je pričakovati možne zaplete

– kakšne so sposobnosti in strokovnost obrambe

– kako se pripraviti na izpodbijanje storilčevih kasnejših neresničnih navedb

– kaj storiti za zavarovanje obremenilnih dokazov pred napadi obrambe ipd.

Na ta vprašanja bomo podrobneje odgovorili v nadaljevanju prispevka, sicer pa želimo osvetliti še en (teoretični) vidik strategije preiskovanja in sicer uporabo **vojaške strategije** pri odkrivanju, preiskovanju in dokazovanju kaznivih dejanj.

V zadnjem času postaja uporaba spoznanj vojne strategije vse bolj čislana na različnih področjih družbenega dogajanja. Tako imamo npr. priročnik za uporabo vojnih strategij v poslovnem svetu,³⁸ pa za doseganje uspeha v vsakdanjem življenju,³⁹ v obveščevalni dejavnosti⁴⁰ in ne nazadnje tudi v kriminalistiki⁴¹. Pri tem še posebej cenijo in navajajo modrost kitajskega vojaškega stratega Sun Tsuja. Ne brez razloga! Pri temeljitem proučevanju njegove knjige »Umetnost vojne« je namreč mogoče odkriti **strateška spoznanja, ki so lahko zelo dragocena tudi za učinkovito odkrivanje in zatiranje kriminalitete** in za obravnavanje posameznega kazenskega primera.

Pri prebiranju knjige »Umetnost vojne«, ki jo sestavljajo kratke misli Sun Tsuja ter komentarji njegovih razlagalcev (Cao Cao, Meng Shi, Jia Lin, Li Quan, Zhang Yu idr.), je mogoče zaslediti vrsto taktičnih in strateških napotkov, ki jih lahko neposredno prenesemo na področje boja s kriminaliteto. Nanašajo se predvsem na oceno lastnih sil in sil nasprotnika (številčnost, opremljenost, sposobnost vodstva, enotnost in sprejemljivost ciljev, morala ipd.), pogoje za bojevanje (razmere, sredstva, možnosti) ter na razne ukane in taktične ukrepe, ki prinašajo strateške prednosti. Kakorkoli je že paradoksalno, pa »Umetnost vojne« temelji na prepričanju o nujnosti miru, o doseganju ciljev brez boja. V tej glavni misli, ki

³⁸ Glej npr. Krause, D. G.: Umetnost vojne za poslovneže.

³⁹ Glej npr. Musaši, M.: Knjiga petih prstanov.

⁴⁰ Glej npr. Krunic, Z.: Strategija posrednega nastopanja

⁴¹ O tem npr. pripravlja doktorsko disertacijo na pravni fakulteti v Ljubljani A. Dvoršek.

pa se prepreda skozi celotno delo, so skriti pogledi Taa, zen – budizma in drugih vzhodnih filozofij.

Zelo poenostavljeno, Sun Tsu navaja pet najpomembnejših dejavnikov, ki so odločilni za strateško oceno in s tem tudi za zmago v vojni. To so: **ocena poti, ocena vremena, ocena zemljišča, ocena vodstva in ocena discipline.**⁴² Mojster Sun pravi: »Pot pomeni pripraviti ljudi, da si bodo s poveljstvom delili skupni cilj, v nevarnosti pa se bodo skupaj neustrašno bojevali na življenje in smrt.« Cilji vodstva policije, policistov in kriminalistov morajo biti torej enaki, tako glede splošnih ciljev kriminalistične strategije kot tudi glede ciljev konkretnega preiskovanja. »Vreme« pomeni letne čase. Danes ta dejavnik ni tako pomemben kot nekoč, lahko pa bi misel Wang Xija »Ob neprimernem času se ne podajaj na tuje ozemlje« uporabili kot svarilo, da je treba izbrati ustrezen čas za opravljanje določenih preiskovalnih dejanj (npr. hišne preiskave) oz. prikritih preiskovalnih ukrepov. »Ocena zemljišča« je prav tako pomembna pri izvajanju konkretnih preiskovalnih dejanj. »Vodenje« pomeni vključevanje vrlin razuma, zaupanja, človečnosti, poguma in odločnosti. »Izključno zanašanje na znanje, vodi v upornost. Izključno upoštevanje človečnosti vodi v šibkost. Pretirano zaupanje vodi v norost. Odvisnost od poguma vodi k nasilju. Pretirana odločnost vodi v okrutnost. Vojaški poveljnik je lahko le tisti, ki poseduje vseh teh pet vrlin. Vsaka od njih ima ustrezno nalogo.«⁴³ Zanimivo bi bilo ugotoviti, koliko kriminalistov ima omenjene vrline. Pomembno je tudi razmišljanje o razmerju med civilnim in vojaškim vodstvom (drugače rečeno, med politiko in stroko): civilno vodstvo povzroči vojaške težave, kadar zaradi pomanjkljivega poznavanja dejstev ukaže vojski napredovati, čeprav ta tega ne bi smela, ali kadar sodeluje pri vodenju, čeprav se ne spozna na vojaške zadeve. Politika naj se torej ne vmešava v delo policije, kadar gre za strokovna vprašanja.

Nekateri med petimi strateškimi dejavniki so torej bolj, drugi manj aktualni v boju zoper kriminaliteto. Zagotovo je (tudi pri reševanju konkretnega kriminalističnega primera) zelo pomembna **ocena lastnih sil**: število razpoložljivih kriminalistov, njihova usposobljenost, znanje, zavzetost za delo, vztrajnost in pogum, motivacija, pronicljivost, ustvarjalnost, hladnokrvnost, morala, medsebojni odnosi, disciplina? Kakšno je vodstvo? (»Vodenje vključuje vrline razuma, zaupanja, človečnosti, poguma in odločnosti!«) Kolikšna sredstva so na voljo? Kje so morebitne pomanjkljivosti in kje prednosti? Ipd.

Enako pomembna je **ocena nasprotnika**: kakšne so njegove sposobnosti, njegova vztrajnost, morala, borbenost, motivacija, znanje in veščine? Kje nas bo ukanil ali spravil v past? Kakšno strategijo bo uporabil v svoji obrambi? Kakšna sredstva (tudi finančna) so mu na voljo? itd.

Iz ocene lastnih sil in sil nasprotnika se je treba **odločiti za strategijo boja in za uporabo posameznih taktik**: utruditi nasprotnika, znesti ga in razsrditi (»Da bi jih zmedel, jih razsrdi«), spreti ga (»Med njimi povzroči razkol«), prikriti svoje namere in odkriti namere nasprotnika, uporabiti tajne informacije, izrabiti njegove napake, presenetiti ga, ko to najmanj pričakuje in kjer tega ne pričakuje (»Napadi, ko so nepripravljeni, udari tja, kjer te ne pričakujejo«), ukaniti ga (»Vojaška operacija vključuje ukano. Čeprav si zmožen, poskrbi, da boš videti nezmožen. Čeprav si učinkovit, poskrbi, da boš videti neučinkovit«) in podobno.

Že Sun Tsu je poznal pomembnost **indicev**, ki kažejo na namere nasprotnika ter zaupnih informacij, ki so najmočnejše orožje v načrtovanju ukrepov. »Kadar se premikajo drevesa, se bliža sovražnik. Kjer se dvigujejo ptice, tam je zaseda. Če divje živali prestrašeno bežijo, so tam napadalci...«, pravi mojster Sun.⁴⁴ Informacije je treba zbirati tudi na tajen način, to je s pomočjo **vohunov** (tajnih sodelavcev, informatorjev). Sun Tsu loči pet vrst vohunov: lokalne, notranje, dvojne, mrtve in žive. Kadar deluje vseh pet vrst vohunov, ne da bi kdorkoli poznal njihove poti, rečemo temu organizacijska genialnost. Vohunov ne moremo uporabljati brez modrosti, znanja, človečnosti in pravičnosti.⁴⁵ Kako pomembno spoznanje za načrtovalce prikritih policijskih ukrepov!

2.3 Obrambne strategije in strategije preiskovanja

Cilj naše razprave je bil povezati tipične obrambne strategije domnevnih storilcev s strategijami preiskovanja. V skladu z najpogostejšimi (zlasti pa vsemi tipičnimi) načini obrambe storilcev v predkazenskem in kazenskem postopku morajo preiskovalni organi in državno tožilstvo načrtovati ustrezne protistrategije preiskovanja.

Pripravljeni morajo torej biti na vse možne obrambne strategije in pravočasno ukrepati, da onemogočijo njihovo uspešno uporabo. Že razmišljanje o raznih taktikah in obrambnih strategijah od samega začetka preiskovanja dalje omogoča pravočasno ukrepanje preiskovalcev in usmeritev preiskovanja v tisto smer, ki je lahko »deficitarna« in ki lahko povzroči kasnejše težave pri dokazovanju. Dejstvo je namreč, da je razlog za napake in za neukrepanje prav v tem, da subjekt preiskovanja niti ne pomisli na morebitne negativne posledice svojega ravnanja v prihodnosti!⁴⁶ Seveda sta lahko intuicija ali naključje dejavnika, ki preiskovalca opozorita in usmerita na pravo pot, vendar je še bolj pomembno načrtno ravnanje, ki upošteva znanje in napotke za ukrepanje.

Lahko torej govorimo o »algoritmih« preiskovanja, o ustreznih »metodičnih« ali »taktičnih« napotkih oziroma o

⁴⁴ Prav tam, s. 129

⁴⁵ Prav tam, s. 171-173

⁴⁶ Od tod toliko večji pomen ustvarjalnega mišljenja in intuicije. Več o tem glej: Maver; Kriminalistični spoznavni proces: »Vloga ustvarjalnega mišljenja« s. 130-150.

⁴² Sun Tsu, Umetnost vojne, s. 18

⁴³ Sun Tsu, s. 21

ustreznih »strategijah« preiskovanja. Vsi ti ukrepi morajo upoštevati »tipične obrambne strategije«. To je ena od izhodiščnih točk za ukrepanje, ki določa načrtovanje ustreznih verzij (zlasti prognoznih) preiskovanja in njihovega preverjanja.

Najprej pogledjmo **obrambne strategije zanikanja storitve kaznivega dejanja**. Ker je **alibi** izjemno pomembna strategija v tem okviru, je treba storiti vse, da se morebitni alibi **pravočasno upošteva in tudi preveri**. Storitve ga kot obliko zagovora v začetku ne izpostavljajo (razen, če so se nanj dobro pripravili), marveč šele kasneje v postopku, ko se bodisi ustrezno dogovorijo ali ko je alibi zelo težko preverjati. Pomembno strateško ukrepanje preiskovalcev je torej, da se zavedejo pomena alibija in o tem povprašajo osumljenca ne glede na to, ali se nanj opira ali ne. Še zlasti tedaj, ko alibi sploh ne omenja ali se ne sklicuje nanj, je treba to posebej zabeležiti v zapisniku o razgovoru ali zaslišanju! Ker se domnevni storilec včasih šele po daljšem času (tednih in mesecih) »spomni« na alibi in ga je tedaj skoraj nemogoče preverjati, je to izredno pomemben ukrep. Da je treba vsak alibi preverjati temeljito in skrbno, pa je že zapisano v vsakem kriminalističnem učbeniku. Kar je pomembno, je dejstvo, da je treba možnost, da se bo osumljeni skliceval na alibi, preverjati že na začetku, ne glede na to, kaj tedaj izjavlja in ne glede na to, kako prepričljiva so druga dejstva ali izjave. Storitve namreč lahko iz taktičnih razlogov tudi prizna navzočnost na kraju dejanja, pa jo kasneje povsem argumentirano izpodbija z alibijem!

Glede na naš pravni sistem, ko izjave osumljenca v predkazenskem postopku nimajo dokazne vrednosti in so izločene iz spisa, je ta problem še mnogo bolj izpostavljen in občutljiv. Policija je sicer operativno bolj usposobljena za preverjanje alibija, toda od preiskovalnega sodnika je odvisno, ali se bo odločil za tovrstno preverjanje. Kriminalisti morajo torej vsaj opozoriti preiskovalnega sodnika na možnost strategije obrambe s pomočjo alibija in na skrbno preverjanje le tega.

Razvrednotenje materialnih dokazov je postalo splošna praksa zagovornikov, zato je toliko bolj pomembno, da stori policija vse, da zagotovi strokovno, zakonito in temeljito **iskanje, zavarovanje, zabeležitev, shranjevanje in transport materialnih dokazov** s kraja dejanja, da jih zavaruje pred možno kontaminacijo in uničenjem, ter da zagotovi njihovo ustrezno dokazno vrednost. **Upoštevanje vseh meril za kakovostno kriminalistično-tehnično delo (quality assurance)** in tudi pridobitev mednarodnih licenc in potrdil o tem je izrednega pomena! Kriminalistično-tehnični laboratoriji (še zlasti pri nas, kjer imamo le enega) torej morajo dosegati najvišje strokovne zahteve kakovosti. Po drugi strani pa seveda znanstvena kriminalistika ne more reševati težav, če je osnovno delo na terenu pri zbiranju sledov in materialnih dokazov slabo. Ponavljanje izreka »smeti noter, smeti ven« pri zadevi O.J.Simpsona, naj bo dober opomin vsem kriminalističnim tehnikom in izvedencem, kako ne smejo ravnati!

Simpsonov primer je pomemben iz več vidikov. Prvič, kaže na odločilno vlogo, ki jo ima **vodstvo policije pri organizaciji kriminalistično-tehničnega dela!** Če vodstvo (pa tudi posamezni policisti in kriminalisti) ne vidi pomembnosti zbiranja materialnih dokazov in vloge znanstvene kriminalistične tehnike pri dokazovanju, potem tudi sistem zbiranja dokazov pri ogledu nikakor ne more biti zadovoljiv, ne glede na morebitna prizadevanja posameznih tehnikov. Če temu dodamo še morebitno neizkušenos, premajhno motiviranost ali malomarnost kriminalističnih tehnikov, je problem še toliko večji. Kdor se za ta posel ne odloči zaradi osebne radovednosti, motiviranosti, da raziskuje in dokazuje neznano, da ugotovi resnico, in če je to zgolj služba kot katerakoli druga, potem posebnega uspeha ni pričakovati! Če se je treba boriti za vsako nujno potrebno tehnično sredstvo ali potrošni material, in če je treba v neskončnost razlagati nujnost strokovnega usposabljanja, utemeljevati potrebo, da se ogleda udeleži tudi strokovnjak ali izvedenec s področja kriminalistične tehnike – potem je seveda težko pričakovati ugodne rezultate. In če se temu pridruži še najpomembnejši problem – kdo, pod kakšnim okriljem in kako naj izvaja kriminalistična izvedenska mnenja (kot je to pri nas po odločitvi ustavnega sodišča, da Center za kriminalistično-tehnične preiskave MNZ ne more dajati izvedenskih mnenj) – je mera polna! Interese o tem, kdo in kje naj organizira tovrstno izvedenstvo, je lahko razumeti (saj gre za pomembna sredstva, dolgoletna vlaganja ipd.), težko pa je sprejeti posledice: na koncu so izigrani vsi – razen storilca, ki takšne probleme lahko izrabí v svoj prid. Razumeti je treba, da kriminalistična rešitev problema (vložitev kazenske ovadbe) ne pomeni rešitve primera, če ne pride tudi do obsodbe. Do obsodbe pa lahko ne pride tudi zaradi pravnoformalnih vprašanj okoli organiziranja kriminalistično-tehničnega izvedenstva!

Problem osebnih dokazov je prav tako pereč, čeprav vsaj glede izjav osumljenca pri nas ne tako pomemben kot v drugih državah. Izjemni položaj, ki ga ima osumljeni z dvojno zaščito (opozorila po zgledu Mirande, po drugi strani pa neupoštevanje dokazne vrednosti izjave, ki jo po tem opozorilu da osumljeni), je zagotovo ovira za uspešno in zakonito preiskovanje, zato bo treba takšno ureditev prej ali slej spremeniti. Upoštevati bo treba predloge, da se **izjave osumljenec, ki so dane po vseh procesnih opozorilih in garancijah osumljencu, vendarle upoštevajo kot dokazno gradivo!** Vztrajanje pri dosedanji ureditvi je nevzdržno in škodljivo za pravičnost, hkrati ko daje osumljenemu vrsto možnih taktik in strategij obrambe. Policisti bodo morali pridobiti formalno pravico do zaslišanja, z vsemi omejitvami vred, do tedaj pa je edina možna strategija pravilno ravnanje in upoštevanje pravnih pravil, ki pa jih je treba čim bolj popolno, temeljito in prepričljivo zabeležiti. To pomeni zagotoviti temeljito pisanje zaznamkov, ki bodo upoštevali vsa morebitna kasnejša izmikanja obdolženca, poskrbeti za navzočnost prič, pripraviti video ali audio posnetek razgovora, maksimalno skrbeti za upoštevanje vseh procesnih garancij in temeljito preverjanje vseh izjav.

Podobno, čeprav z nekaterimi razlikami, velja tudi za izjave in pričevanja drugih udeležencev – prič, oškodovancev ipd. Glede na tipične verzije zagovora domnevnih storilcev je treba zlasti **poskrbeti za popolne in podrobne izjave oškodovancev in žrtev** – da bi kasneje lahko izpodbili tipične strategije obrambe, ki prenašajo odgovornost za kaznivo dejanje na oškodovance in žrtve. Jasno in nesporno je treba ugotoviti ravnanje oškodovanca (tudi če ni njemu ravno naklonjeno) in rešiti vsa odprta vprašanja, ki bi jih storilec lahko kasneje uporabil za svojo obrambo, a jih ni mogoče več preveriti. To velja tudi za priče, ki kasneje vse bolj spreminjajo svoje izjave (bodisi v korist ali škodo domnevnega storilca) in jih je težko preverjati. Kriminalistika opozarja na možne napake zaznavanja, pomnjenja in reprodukcije nekega dogodka, toda kriminalistična in sodna praksa namenjata temu daleč premalo pozornosti! Pričevanja očitvidcev in prič, prepoznave ipd., sprejemajo sodišča z mnogo premalo skeptičnosti oz. jim dajejo preveliko dokazno vrednost **brez temeljitega preverjanja**. Kriminalisti in policisti pa se morajo tudi jasno zavedati svoje odgovornosti pri zbiranju obvestil oz. neformalnem zaslišanju, saj lahko vsaka napaka vpliva na verodostojnost zbranih informacij.

Teorijo zarote je težko argumentirano zavreči, ker je bistvo te teorije prav v konspirativnosti. Sum vedno ostaja, vendar če teorija nima ustrezne dokazne podpore, ne more biti upoštevana. Ostaja pač na ravni teoretične verzije. Potrebna je posebna skrbnost, pronicljivost, temeljitost in vztrajnost, dvom in sum, včasih tudi intuicija, da se pri sicer navidez jasnem primeru odkrije skrivno in dobro načrtovano ozadje oz. konspiracija. Vsekakor preiskovalci takšnih verzij ne smejo **a priori zavračati kot izmišljotine in zgolj strategije obrambe, temveč morajo vsak sum temeljito preveriti**.

Pri sklicevanju na nesrečo ali silobran oziroma druge elemente, ki izključujejo kazensko odgovornost, je naloga oz. protistrategija preiskovalcev in obtožbe predvsem v tem, da takšne možnosti **upoštevata in jih temeljito preveri** ter najde dokaze, ki takšno verzijo izpodbijajo ali pa čim bolj zožuje prostor za možno sklicevanje na tovrstne okoliščine.

Podobno je pri sklicevanju na olajševalne okoliščine ali druge okoliščine, ki zmanjšujejo težo dejanja ali odgovornost storilca. Čeprav je omenjanje teh okoliščin ena od temeljnih taktik zaslišanja osumljenca, da bi tako pridobili njegovo priznanje, je vendarle treba upoštevati tudi njihovo vlogo v nadaljevanju kazenskega postopka. Toda ne gre zgolj za pridobitev priznanja, temveč tudi za iskanje resničnih olajševalnih okoliščin ali njihovo zanikanje, kar bo imelo pomen v postopku. Preiskovalci morajo upoštevati tipične verzije obrambe glede teh elementov in jih predvideti ter pravočasno preveriti in odpraviti. Če je jasno in argumentirano zapisano, kakšno je bilo ravnanje žrtve, kako so delovale tretje osebe, kakšen je bil odnos med kriminalno dvojico ter kako je potekalo dejanje, potem ni možnosti za naknadno izpodbijanje ter sklicevanje na posebne okoliščine. Ob tem moramo

posebej opozoriti na pomembno ugotovitev o prispevkih tretjih oseb, ki jih niti policija niti sodišče dostikrat ne iščeta niti ne upoštevata, so pa ti prispevki zelo pomembni v kriminalni etiogenezi. **Zamisel o »induktologiji«** kot posebni vedi ali veji kriminologije, ki jo je postavil Pečar,⁴⁷ je **doživela mnogo premalo pozornosti** tako v teoriji kot praksi. Preiskovalni organi bi morali prispevke tretjih oseb upoštevati in temeljito raziskati, saj imajo lahko pomemben vpliv na kazensko odgovornost storilcev in na izrek kazenske sankcije.

Pri obrambni strategiji sklicevanja na procesne napake ali nezakonnosti je protistrategija predvsem **v nespornem fiksiranju okoliščin, ki dokazujejo neoporečno in zakonito delovanje preiskovalnih organov**. Vsaka pomanjkljivost ali »šlamparija« v tem pogledu je v škodo dokazovanja krivde storilcev. Primeri sodnih odločitev, ki so zavrnilo dokaze zaradi raznih procesnih napak ali zlorab, bi morali biti jasno opozorilo policiji, da nima pomena ravnati nezakonito ali površno, saj se rezultati takega ravnanja obrnejo v njihovo škodo. Kaj pomaga še tako uspešno odkritje storilca in materialnih dokazov zoper njega, če tega sodišče ne upošteva? Dejstvo, da je zadeva za policijo »raziskana«, ima kaj majhno vrednost, če je osumljeni kasneje oproščen zaradi takih ali drugačnih procesnih napak. Tega bi se morali zavedati mnogi policijski predstojniki, ki jim gre morebiti zgolj za dobro »policijsko« statistiko o raziskanosti kriminalitete. Sistematično spremljanje sodne prakse na tem področju bi lahko bistveno izboljšalo delo preiskovalcev.

Zadeva je občutljiva zlasti pri uporabi posebnih metod in sredstev, oziroma po novem »prikritih preiskovalnih metod«. Tajno sledenje, opazovanje, prisluškovanje, navidezni odkup predmetov ali navidezno podkupovanje, tajno policijsko delovanje ali sodelovanje, so nujni ukrepi in nujne metode policijskega dela še zlasti zoper organizirano kriminaliteto. Kriminalistična policija jih uporablja že od Eugene Francois Vidocqa dalje, toda v zadnjih desetletjih je zahteva po njihovih omejitvah ter strogem nadzoru vse večja. Toda tako, kot je po eni strani nemogoče pričakovati uspešen boj zoper kriminal brez njihove uporabe, je treba tudi upoštevati vse varovalne in nadzorstvene mehanizme. Ti morajo biti učinkoviti, vendar racionalni. Če je včasih (v najslabšem primeru) treba pridobiti celo 16 soglasij raznih državnih funkcionarjev za uporabo določene tajne metode – je to vsaj neracionalno, če ne neresno!

Strategije preiskovanja morajo biti torej usmerjene v zakonito izvajanje prikritih preiskovalnih ukrepov in v njihovo dokumentiranje, da ne bi prišlo do nepotrebnih zapletov na sodišču. Še tako uspešna akcija policistov pri odkrivanju najhujših kaznivih dejanj nima smisla, če lahko obramba izpodbija njihovo dokazno vrednost. Primerov za to je dovolj tudi v slovenski kriminalistični praksi. Pomembno

⁴⁷ Pečar, J.: Poskus tipološke klasifikacije vpletenih (induktorjev) v »kazensko dvojico« ali »Simbolični interakcionizem v induktologiji«.

vlogo pri tem imajo tudi državni tožilci, ki lahko s svojo dejavnostjo in nadzorom zagotovijo zakonitost izvajanja tajnih policijskih ukrepov. Spoznati je treba, da brez sodelovanja obeh organov (policije in tožilstva) ni uspešnega zatiranja kriminala.

Pri sklicevanju na »višje cilje« s kriminalističnega vidika ni posebnih problemov, saj ne gre za policijsko zadevo, vprašanje je edino glede njihove predstavitve oz. omenjanja v javnosti. Tako kot sta npr. Klebert in Hariss želela z množičnim pobjem sošolcev na gimnaziji Columbine doživeti slavo in sta zato tudi posnela poseben video, je javnost (tudi policija, ki je našla viedoposnetke) omogočila prav to: z objavo v časopisu sta namreč postala slavna!⁴⁸ Podobno je tudi pri poročanju o drugih terorističnih, verskih in podobnih kaznivih dejanjih. Kot rečeno, policija tu ne igra odločilne vloge, razen kolikor sama širi informacije o teh dejanjih. Glede strategije preiskovanja pa so te okoliščine pomembne, ker jih je treba ugotoviti in tudi potrditi, sicer se lahko kasneje na sodišču razvijajo o tem različne razlage in obrambne strategije.

ZAKLJUČEK

V teoretični kriminalistiki namenjajo obrambnim strategijam in strategijam preiskovanja malo pozornosti. Očitno gre za področje, ki se je sicer pričelo razvijati, vendar ni pritegnilo zadostne radovednosti in pozornosti piscev. Le redki se namreč ukvarjajo s proučevanjem teoretičnih in empiričnih vprašanj tipičnih obrambnih verzij (strategij) storilcev ter z načrtovanjem preiskovalnih strategij. Kljub temu nas številni praktični primeri opozarjajo, da storilci v svoji obrambni strategiji uporabljajo različne zvijače in taktične prijeme, s katerimi želijo izpodbiti verodostojnost obremenilnih dokazov. Njihovo ravnanje je usmerjeno v iskanje strokovnih napak in spodrsrljajev preiskovalcev (tako v aktivnem kot pasivnem smislu), opozarjanje na nezakonito izvajanje preiskovalnih ali operativnih dejanj, napačno pravno formuliranje kazenske zadeve, poudarjanje olajševalnih okoliščin, sklicevanje na neprištevnost ali zmanjšano prištevnost ipd. Vse te »tipične obrambne strategije« bi morali podrobneje raziskati in razčleniti v posameznih konkretnih primerih ter iz njih potegniti zaključke o opravljenih napakah pri odkrivanju in preiskovanju.

Tipičnim obrambnim strategijam stoji nasproti strategija preiskovanja. Slednja ni odvisna zgolj od načinov obrambe storilcev, temveč tudi od drugih dejavnikov. Strategija preiskovanja, ki je vključena v načrtovanje preiskovanja in sestavljanje verzij (in je torej del kriminalistične taktike) pa mora vendarle upoštevati in predvideti tudi glavne usmeritve oz. strategije zagovora storilcev, da bi se na ta način prei-

skovalci lahko ustrezno pripravili nanje. S temeljito analizo obrambne strategije v primerih, kot so O. J. Simpson ali Kristjan Kamenik, bi lahko podrobneje spoznali napake preiskovalcev in tožilcev v predkazenskem in kazenskem postopku in jih odpravljali pri bodočih primerih. Izobraževanje in usposabljanje kriminalistov, policistov, tožilcev in preiskovalnih sodnikov bi moralo upoštevati analize napak iz preteklosti. Takšnih celovitih analiz pa žal ni veliko, kakor tudi ni načrtnega proučevanja kriminalistične strategije (tako teoretične kot operativne) oz. strategije preiskovanja.

Iz prikazanega je razvidno, da je gonilna sila predkazenskega in kazenskega postopka konflikt med dvema stranikama, ki nastane s prvim sumom o domnevnem storilcu, doseže svoj vrhunec na glavni obravnavi ter se razreši s sodbo. Ker gre torej za neko vrsto tekmovanja ali nasprotovanja, so v tem konfliktu uporabna tudi spoznanja o umetnosti vojskovanja ter druge metode, ki temeljijo na proučevanju teorije iger, na refleksivnem mišljenju, logičnem mišljenju in intuiciji. Čeprav gre v predkazenskem in kazenskem postopku včasih za pravo »vojno« med osumljenecem in policijo ali obdolžencem in njegovimi zagovorniki, je vendarle mogoče s pravo strategijo in taktiko nevtralizirati nasprotnika in doseči cilj brez večjih spopadov in tako ravnati v skladu s Sun Tsujevo temeljno mislijo, da je zmagati brez boja najbolje.

LITERATURA:

1. Bugliosi, V.: **Outrage**. New York, W.W Norton & Comp. 1996, s.351
2. Burdanova, V.Š.: Tipične versii zaščity I ih proverka po delam ob ubistvnyh I tjažkyh telesnyh povreždenijah. v: **Algoritmy i organizacija rešenij sledstvennyh zadač**. Irkutsk 1982, s.56-59.
3. Delo: »Tožilec predlaga nasjtrožjo kazen, obramba pa oprostitev«. Delo, Ljubljana 21.11.1980. .
4. Delo: »Preiskava kriminalistov ima vrzeli« Delo, Ljubljana, 8.10.1998
5. Delo: »Obtoženca trdita, da z ropom nimata nič«; Delo, Ljubljana, 28.10.1999
6. Delo: »Policija zrežirala proces?« Delo, Ljubljana, 17. 11. 1999
7. Delo: »Celjska heroinska združba« Delo, Ljubljana, 17. 11.1999
8. Delo: »Napačno ugotovili položaj ključne sledi« Delo, Ljubljana, 19.11.1999
9. Delo: »Usmrtili 12 nedolžnih« Delo, Ljubljana, 6.2.2000
10. Gibbs in Roche: The Columbine Tapes. **Time**, December 20, 1999, s.18-28.
11. Kube, idr.: **Kriminalistik**, Bd. 1. Stuttgart, Munchen, Boorberg 1992
12. Krause, D.: **Umetnost vojne za poslovneže**. Ljubljana
13. Krunic, Z.: **Strategija posrednega nastopanja**. Ljubljana, Unigraf 1997

⁴⁸ Gibbs in Roche: The Columbine Tapes, Time, December 20, 1999, s.18-28

14. Maver, D.: **Kriminalistični spoznavni proces**. Ljubljana, Uradni list 1990.
15. Maver, D.: **Kriminalistični in kazenskoopravni vidiki razgovora z domnevnim storilcem**. Ljubljana, Inštitut za kriminologijo 1988. Raziskava.
16. Maver, D.: *Defence Strategies and Techniques of Interrogation v: Policing in Central and Eastern Europe*, Pagon, M. ed., Ljubljana 1996, s.331-339.
17. Maver, D.: **Kriminalistika**. Ljubljana, UL 1997.
18. Mladina: »Dokler naju smrt ne loči«. Mladina, Ljubljana, 27.9.1994
19. Musašič, M.: **Knjiga petih prstanov**. Ljubljana, Ars Martialis
20. Nedeljski Dnevnik: »Smrt za pet nasilnih smrti«, ND, Ljubljana, 23.5.1982
21. Ogle, R.R.: **O.J. Simpson: Not Guilty By Reason of Insanity**. Copywrite by R.R.Ogle, 1997, 216 str.
22. Pečar, J.: Poskus tipološke klasifikacije vpletenih (induktorjev) v kazensko dvojico. **RKK**. Ljubljana 1985, št.2, s.138-149.
23. Pečar, J.: Simbolični interakcionizem v induktologiji. **RKK**, Ljubljana 1987, št.2, s.136-147.
24. Scaeffler, H.: Voraussetzungen einer rationalen Kriminalstrategie. **Kriminalistik**, 1976 št.8 Sun Tsu: **Umetnost vojne**. Ljubljana, Ars Martialis 1996
25. Šinkovec, J.: Še o hišni preiskavi. **Pravna praksa**, Ljubljana, 2000, št.4
26. »The wrong men od Death Row«, U.S.News&World Report, Nov.9,1998
27. Time: »Sam told me so«, **Time mag.** 22.avgust 1977.
28. Turvey, B.: **Criminal Profiling**. Academic Press, London, 1999.
29. Vodinec, V.: **Kriminalistika**. Beograd, Savremena administracija, 1984.
30. Vodinec, V.: Dokazna vrednost poricanja u krivičnom postupku. **Jugoslovenska revija za krivično pravo i kriminologiju**, Beograd 1987, št.1.
31. Zupančič, B.M.: **Criminal Law: The Conflict and the Rules**. New York, 1981

Typical defence strategies and strategies of investigation

Darko Maver, Associate Professor, Dean of the College of Police and Security Studies, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia

In research conducted by the author defence strategies of perpetrators of murder, robbery, rape and burglary were analysed. It was proved that offenders develop typical defence strategies according to available evidence, legal position of offender, type of criminal offence, time, rationalisation and other psychological factors as well as offender's assessment of a situation. These strategies may change during the pre-trial and trial procedure. It is important that, having these typical strategies of defence in mind, the police and investigators can predict problems in the future investigation, develop corresponding strategy and therefore avoid possible mistakes. Reflexive thinking, theory of war games or chess, criminal profiling etc. can be important tools for investigators in creating and using successful strategies of investigation. In practical work, police officers and investigators rarely analyse the investigative situation according to the above mentioned elements but act rather intuitively or routinely.

Key words: criminal investigation, crime investigation, defendant, interrogation, defence strategies, criminal procedure

UDC: 343.985.3:343.144